

11. Kotłowska M. Wykorzystanie metody projektów na zajęciach z przedmiotu rachunkowość zarządcza / M. Kotłowska // *Folia pomeranae universitatis technologiae stetiniensis. Oeconomica*. – 2014. – № 311 (75)2. – S. 97–106.

12. Luc M. Geodesign a gospodarka / M. Luc, P. Trzepacz, D. Kaim // *Nowe koncepcje studiów w zakresie geografii i gospodarki przestrzennej*. – Kraków : Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej U J Wydanie I Poligrafia Salezjańska, 2016. – 144 s.

13. Metoda projektów «na skróty» [Elektroniczne źródło]. – Dostęp : https://www.ahe.lodz.pl/sites/default/files/pliki_wpisow/do_pobrania/1703/przewodnik_po_metodzie_projektow.pdf.

14. Metody badac w gospodarce przestrzennej [Elektroniczne źródło]. – Dostęp : https://usosweb.umcs.pl/kontroler.php?_action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&kod=Z-GP-2S.MB.

15. Nowacki T. Nowy Słownik Pedagogiki Pracy / T. Nowacki, K. Korabinowska-Nowacka, B. Baraniak. – Warszawa : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, 1999. – 130 s.

16. Standardy przygotowania prac dyplomowych w Wyższej szkole handlowej w Radomiu Załącznik nr 1 do Uchwały nr 3/46 Senatu WSH w Radomiu z dnia 16 października 2009 r. [Elektroniczne źródło]. – Dostęp : www.vdziekanat.wsh.pl/Shared/PobierzPlik/3010?typ=1.

17. Sydor M. Wskazówki dla piszących prace dyplomowe / M. Sydor. – Poznań : Wydawnictwo uniwersytetu przyrodniczego w poznanu, 2014. – 62 s.

18. Szymański M. O metodzie projektów / M. Szymański. – Warszawa : Wydawnictwo Akademickie «Żak», 2000. – S. 78.

УДК 376 – 056.36:376.016:502] – 053.4

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTI УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Хайдарова О.С., аспірант
Інститут спеціальної педагогіки

Національної академії педагогічних наук України

вчитель початкових класів, дефектолог-логопед

КЗ «Молочанська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат»

Запорізької обласної ради

У статті розглянуто методику вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів із легкою та помірною розумовою відсталістю.

Ключові слова: помірна розумова відсталість, інтелектуальні порушення, молодші школярі, формування уявлень про навколишній світ.

В статье рассматривается методика изучения состояния сформированности представлений об окружающем мире у младших школьников с лёгкой и умеренной умственной отсталостью.

Ключевые слова: умеренная умственная отсталость, интеллектуальные нарушения, младшие школьники, формирование представлений об окружающем мире.

Khaidarova O.S. METHODS OF THE STUDY STATE FORMING IDEA ABOUT THE SURROUNDING WORLD IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN WITH MODERATE MENTAL RETARDATION

The article discusses method of studying the state formation of ideas about the world around us in primary school children with mild to moderate mental retardation.

Key words: moderate mental retardation, primary school children, formation ideas about the surrounding world.

Постановка проблеми. Формування елементарних, правильних і конкретних уявлень у дітей із помірною розумовою відсталістю є одним з основних завдань їхнього навчально-виховного, корекційно-розвивального та реабілітаційного процесу. Це зумовлено тим, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку мають специфічні складнощі у сприйманні навколишнього світу. Уявлення цієї категорії дітей

виявляються звуженими, фрагментарними, схематичними і мають низький рівень узагальненості. Спостерігається слабкий розвиток узагальнюючої функції мовлення і мислення, збіднений чуттєвий досвід, переважає чуттєво-практична форма пізнання, тому особливо важливе значення має формування у них конкретних образів предметів і явищ навколишнього світу. Формування уявлень ускладнюється і тим,

що у сім'ї ще до навчання у школі не використовуються повною мірою усі можливості для формування і збагачення у дітей такої категорії уявлень про неживу природу, рослинний і тваринний світ, навколишній світ загалом.

Тому пошук шляхів формування уявлень у дітей із помірно розумовою відсталістю посідає провідне місце в їхньому корекційно-розвиваючому навчанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі питанню формування у дітей уявлень про навколишній світ присвячено багато теоретичних робіт і практичних досліджень (Т. Байбара, О. Біда, Ф. Кисельов, В. Пакулова та ін.). У цих працях стверджується, що природничі знання засвоюються учнями у формі таких видів: уявлення, поняття, конкретні факти. Аналіз літературних джерел свідчить, що проблемі ознайомлення дітей із порушеннями інтелектуального розвитку молодшого віку з природою присвячені праці О. Калініної, А. Катаєвої, Н. Морозової, Н. Павлової, Н. Соколової. Основи методичної системи з ознайомлення з навколишнім світом представлені в роботах Р. Афанасьевої та Є. Лапошиної. Сьогодні науковцями (Н. Малюхова, Г. Блеч, О. Мякушко, А. Міненко, Н. Рахуба та ін.) розглядається і досліджується проблема формування уявлень про навколишній світ у дітей із порушенням інтелектуального розвитку з різних аспектів. Дослідники наголошують, чим більшим є в учнів запас конкретних уявлень, тим успішніше їх просування на шляху опанування знаннями, вміннями, навичками.

Аналіз психолого-педагогічної літератури довів, що проблема формування уявлень про навколишній світ у дітей із помірно розумовою відсталістю залишається недостатньо вирішеною. У спеціальній педагогіці не проводилось дослідження, у якому б системно вивчались теоретичні та методичні аспекти проблеми (відсутність програмного забезпечення, ефективно методичної системи, спеціальної педагогічної технології, що забезпечує формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів із помірно розумовою відсталістю).

Виклад основного матеріалу дослідження. Урахування стану сформованості уявлень про навколишній світ сприятиме ефективному методичному забезпеченню поетапному формуванню уявлень у дітей із помірно розумовою відсталістю, зниженню негативного впливу вторинних відхилень на становлення особистості,

підтримці пізнавального інтересу дітей та активізації компенсаторних можливостей, удосконаленню змісту та якості корекційного навчання.

Для цього було розроблено методика, в якій уперше репрезентовано показники стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів із помірно розумовою відсталістю, отримання результатів за якими дозволило виявити характерні особливості і труднощі у процесі формування уявлень, спрогнозувати перспективи здійснення корекційно-виховної роботи конкретній дитині.

Дослідженнями були охоплені вихованці спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів м. Молочанська Запорізької області, м. Дніпро, м. Миколаєва та м. Черкаси. Всього експериментом було охоплено 171 дітей, із них 90 – діти з легкою розумовою відсталістю та 81 – діти з помірно розумовою відсталістю.

Стрижнем методики вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів із порушеннями інтелектуального розвитку було розроблення діагностичних блоків із тестовими завданнями та анкетування учнів, учителів, батьків.

Вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ проводилось методом спостереження та тестування як у повсякденному їхньому житті, так і на спеціально організованих заняттях, також використовувалось анкетування, бесіди з дітьми, вивчення документації.

Результати дослідження було оформлено у завчасно розроблених протоколах.

Під час дослідження використовувалась методика непрямой бесіди (Л. Божович, Н. Морозова, Н. Малюхова), спеціально адаптована нами з урахуванням віку та пізнавальних можливостей дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Із кожною дитиною індивідуально в класі вчителем проводилася бесіда. Дослідник знайомився із дитиною, ставив їй кілька запитань, щоб зняти емоційну напругу, наприклад, з'ясував, як дитину звати, її прізвище, імена батьків, учителя, вихователя, де вона живе, чи подобається їй відвідувати школу тощо. Після цього переходили до змісту анкетування. Дитині пропонувалась серія запитань для виявлення у неї уявлень про неживу та живу природу, навколишній світ загалом. Робимо наголос на тому, що під час обстеження учнів із помірно розумовою відсталістю із мовленнєвими порушеннями використовуються картинки, сюжетні малюнки тощо.

Пропонуємо анкетування та діагностичні блоки з тестовими завданнями (1 блок –

вивчення стану сформованості уявлень про неживу природу, 2 блок – вивчення стану сформованості уявлень про рослинний світ, 3 блок – вивчення стану сформованості уявлень про тваринний світ, 4 блок – вивчення стану сформованості уявлень про птахів), які можна використати як для вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ, так і в подальшому для їх формування.

Основні завдання констатувального етапу дослідження передбачали виявлення знань за темами: «Навколишній світ», «Нежива природа», «Сонце», «Повітря», «Вода», «Земля», «Тварини свійські і дикі», «Рослини», «Птахи».

АНКЕТА ДЛЯ УЧНІВ НЕЖИВА ПРИРОДА

1. Скажи, що нас оточує? (Природа, світ.)
2. Яка буває природа? (Жива і нежива.)
3. Чим відрізняються камінь і пташка, рибка і пісок?
4. Що таке жива природа? А нежива?
5. Як ти розумієш, що таке земля? (Земля – тверда.)
6. Як люди використовують землю?
7. Покажи сонечко. Для чого воно?
8. Як ти розумієш, що таке повітря? (Повітрям ми дихаємо.)
9. Яке значення повітря у житті всього живого?
10. Для чого нам повітря? (Дихати.)
11. Як ти розумієш, що таке вода? (Це рідина.)
12. Як люди використовують воду?

РОСЛИНИ

1. Що зображено на малюнку? (Зображення квітів, дерев, ягід.)
2. Покажи на зображенні дерева, кущі, траву.
3. Для чого людині потрібні рослини?
4. Чи можна ламати дерева, зривати рослини?

ТВАРИНИ

1. Яких тварин ти знаєш?
2. Назви свійських тварин. Де вони живуть? Чим вони живляться?
3. Яких свійських тварин ти знаєш? Чи є у тебе вдома тваринки? Хто саме?
4. Назви диких тварин. Де вони живуть? Чим живляться?

ПТАХИ

1. Яких птахів ти знаєш?
2. Чим живляться птахи?
3. Чи можна ламати пташині гнізда?

Питання та завдання для усіх груп дітей (із легкою та помірною розумовою відсталістю) ідентичні. Лише робимо наголос на тому, що, обстежуючи учнів із легкою та помірною розумовою відсталістю, ми

враховуємо індивідуальні мовленнєві можливості (для немовленнєвих дітей ми використовуємо дидактичні матеріали: картки, сюжетні та предметні малюнки тощо).

Нами обчислюється ступінь складності Р кожного питання за формулою [3]:

$$p = \frac{\text{кількість тестованих, які завдання виконали правильно}}{\text{загальна кількість обстежених}} \times 100.$$

Ступінь складності Р у числовому показнику тим більший, чим легше питання:

Р = 80–100 – легкі запитання;

Р = 40–70 – середнього ступеня складності;

Р = 10–30 – напівскладні.

Після налагодження контакту з дитиною ми розпочинаємо тестування, спостерігаючи її реакцію на завдання, поведінку під час виконання завдання, використання допомоги, ставлення до самостійної роботи.

Так, наприклад, за допомогою першого блоку **виявляється рівень сформованості уявлень про явища неживої природи.**

Завдання 1. Дітям пропонується намалювати на аркуші паперу такі природні явища: йде дощ, сонечко, йде сніг, віє вітер. Виконання цих малюнків дозволяє виявити, як діти уявляють, а отже, і знають, як зможуть передати в малюнках характерні ознаки названих природних явищ.

Якщо дитина неспроможна самостійно виконати малюнок, то їй пропонується допомога у вигляді завдання: знайти картку з потрібним природним явищем; та бесіди, під час якої з'ясовується, якої пори року таке буває, які характерні ознаки цього природного явища, які сезонні зміни в житті людей і тварин відбуваються у цю пору року. Після виконання малюнків учням пропонується розповісти, що і чому саме так вони намалювали.

Завдання 2. Під час другого завдання дитині пропонуємо з'єднати лініями-промінчиками сонце і тіла, які не можуть існувати без нього (на картці: сонце + діти, квіти, дерева, лисиця, птахи, книжка казок). За допомогою цього тестового завдання ми виявляємо уявлення та знання дітей про значення сонця для навколишнього світу. Якщо дитина має труднощі у виконанні цього завдання, то їй пропонується допомога у вигляді бесіди, під час якої з'ясовується, чи відіграє сонце та яку саме роль у житті поданих прикладів (діти, квіти, дерева, лисиця, птахи, книжка казок).

Завдання 3. У наступному завданні дитині пропонується з'єднати стрілочками об'єкти, які не можуть існувати без повітря (на картці: повітря + діти, лисиця, дерева, птахи, книжка казок). Якщо дитина неспроможна виконати самостійно це завдання,

ми пропонуємо їй допомогу у вигляді бесіди, під час якої з'ясуємо, для кого/чого важливе повітря. Після виконання завдання учням пропонується розповісти, яку роль відіграє повітря для дітей, лисиці, дерева, птахів, книжки казок.

Мета запропонованих завдань полягала **у виявленні вміння співвідносити предмети неживої природи з тим природним середовищем, у якому вони можуть використовуватись**. Ці два завдання були запроваджені Н. Малюховою та адаптовані нами для нашої категорії опитуваних дітей [3]. Перед дитиною викладаємо три іграшки: човник, лопатку та повітряну кульку. Пропонуємо показати, якою саме іграшкою дитина буде гратись на воді, на землі, у повітрі.

У другому завданні необхідно дібрати до малюнків із зображенням об'єктів неживої природи (земля, вода, повітря) малюнки із зображенням предметів живої природи (дерево, рибка, пташка). Під час спостереження за виконанням учнями поставлених завдань фіксуються відмови дітей від виконання завдань, з'ясовується причина відмови. Якщо дитина неспроможна самостійно вибрати предмет або малюнок, то пропонуємо першу міру допомоги, яка полягає у повторенні словесної інструкції. Якщо вона й після цього не може виконати завдання, то пропонується друга міра допомоги – показ дослідником зразка та способу виконання завдання. Третьою мірою допомоги є виконання завдання спільно з експериментатором. У всіх випадках після закінчення роботи від дітей вимагаємо пояснити спосіб виконання завдання.

За допомогою другого блоку ми **виявляємо рівень сформованості уявлень про рослинний світ**.

Завдання 1. «Прибери зайве». Пропонуємо розглянути картку, на якій зображено дуб, берізку, гілочку малини, кущ помідорів та автобус, визначити «зайве». Це завдання дозволяє виявити у дітей рівень уявлень про живі та неживі об'єкти, виокремити серед рослин неживий предмет.

Після виконання поданого завдання дитині пропонуємо пояснити, чому саме «автобус» є «зайвим». Якщо дитина має труднощі під час виконання, ми застосуємо бесіду, під час якої характеризуємо кожний запропонований малюнок, визначаємо його характеристики та робимо висновок.

Завдання 2. У наступному завданні ми пропонуємо дитині розглянути картку із зображенням куща картоплі, моркви, куща помідорів, гілочки малини, куща суниці, куща гарбузу, куща огірків, гілочки дуба,

берізки та відповісти на запитання: що росте у мами (бабусі) на городі? Дитина повинна вибрати.

Завдання 3. Пропонуємо розглянути картку із зображенням яблуні, груші, сливи, абрикоса, дуба, берізки. Дитина повинна вибрати те, що росте у саду. Якщо в дитини виникають труднощі під час виконання завдання, ми пропонуємо допомогу у вигляді бесіди, під час якої аналізуємо подані зображення та визначаємо, що ж росте у саду.

Завдання 4. «Впізнай рослину за її плодом». У наступному завданні ми розкладаємо перед дитиною 8 карток із зображенням жолудів, дуба, каштанів, дерева каштан, яблука, яблуні, помідора, куща помідорів. У цьому завданні пропонуємо поєднати рослину з її плодом. Діти повинні розкласти попарно картки: рослина – її плід.

Завдання 5. Останнє завдання із цього блоку дає змогу виявити рівень вихованості та ставлення дитини до рослин загальном. Перед дитиною ми розкладаємо дві ілюстрації (на ілюстраціях: діти саджають дерева, хлопчик ламає гілку). Дитина повинна вибрати одну із запропонованих дій, яку вона вважає за правильну. Після озвучення учнем вибраного «правильного» варіанту пропонуємо дитині обґрунтувати, пояснити вибраний варіант.

За допомогою третього блоку **виявляється рівень сформованості уявлень про тварин**.

Завдання 1. У цьому завданні дитині пропонуємо розглянути декілька малюнків і вибрати «зайвий» (на картці: собака, кішка, корова, лисиця, ведмідь, вовк, заєць + яблуко). Після виконання завдання учень пояснює, чому саме вибраний ним малюнок є «зайвим».

Завдання 2. Перед дитиною розкладено картки із зображенням корови, сіна, кішки, молока, миші, курки, зерна. Вона повинна розкласти – хто що їсть. Завдання на розвиток логічного мислення та виявлення рівня сформованості уявлень про тварин, їжу для тварин.

Завдання 3. У наступному завданні перед дитиною на парті дві ілюстрації: зображення лісу та зображення будинку з подвір'ям. Пропонуємо набір карток із зображенням тварин (кіт, собака, корова, свиня, лисиця, їжак, ведмідь, заєць, вовк). Дитина повинна розкласти їх попарно – хто де живе. Виявляємо рівень сформованості уявлень про свійських і диких тварин.

Завдання 4. Останнє завдання із цього напрямку дає змогу виявити рівень вихованості та ставлення дитини до тварин загальном. Перед дитиною розклали дві ілю-

страції (на ілюстраціях: дівчинка годує kota молоком, хлопчик тягне собаку, прив'язаного мотузкою до шиї). Дитина повинна вибрати одну із запропонованих дій, яку вона вважає за правильну. Після озвучення учнем вибраного «правильного» варіанту пропонуємо дитині обґрунтувати, пояснити вибраний варіант.

За допомогою четвертого блоку ми **виявляємо рівень сформованості уявлень про птахів**.

Завдання 1. «Прибери зайве». Пропонуємо розглянути картку та визначити «зайве» (на картці: горобець, ластівка, ворона, сова, курка, качка, голуб + помідор). Це завдання дозволяє виявити у дітей рівень сформованості уявлень про птахів. Після виконання поданого завдання дитині пропонуємо пояснити, чому саме «помідор» є «зайвим».

Завдання 2. У наступному завданні перед дитиною розкладено на парті дві ілюстрації: зображення лісу та зображення будинку з подвір'ям. Запропоновано набір карток із зображенням птахів (курка, гуска, качка, ворона, сова, голуб, сорока). Дитина повинна розкласти їх попарно – хто де живе.

Завдання 3. Останнє завдання із цього блоку дає змогу виявити рівень вихованості та ставлення дитини до птахів загалом. Перед дитиною розкладено дві ілюстрації (на ілюстраціях: діти годують птахів, хлопчик палкою ганяє голуба). Дитина повинна вибрати одну із запропонованих дій, яку вона вважає за правильну. Після озвучення учнем вибраного «правильного» варіанту пропонуємо дитині обґрунтувати, пояснити вибраний варіант.

Прояви стану сформованості уявлень у дітей про навколишній світ у навчально-виховній діяльності розглядаються нами як показники їх вивчення. Згідно із показниками прояву уявлень було визначено відповідні рівні їх сформованості.

Нами були визначено рівні сформованості уявлень на основі виконання тестових завдань: 1) достатній (самостійне охоче виконання завдань дитиною); 2) середній (виконання завдання із допомогою за активною участю дитини); 3) низький (невміння виконувати завдання через відсутність уявлень); також окремо ми вирізняли невиконання завдання через відсутність бажання дитини.

Результати аналізу зібраних даних обстежених дітей із легкою і помірною розумовою відсталістю заносяться до таблиці ієрархії сформованості їхніх уявлень про предмети та явища неживої природи, тваринний і рослинний світ. Порівняння цих

даних дає можливість визначити, яка із груп дітей якими знаннями володіє найповніше. Такий підхід до обстеження дітей з інтелектуальними порушеннями надає змогу більш чітко виявити у них рівень сформованості уявлень про неживу природу, рослинний та тваринний світ, навколишній світ загалом.

Методикою запропоновано також анкетування батьків дітей.

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

1. Чи були у Вас складнощі під час пологів?
2. Де виховувалась Ваша дитина до школи?
3. У якій місцевості Ви мешкаєте з дитиною (село, місто)?
4. Хто та скільки людей проживає у Вашій оселі?
5. Які взаємини у Вашої дитини з іншими членами родини?
6. Чи є у Вас удома домашні тварини і хто (якщо є)?
7. Яке у Вашої дитини ставлення до них (якщо є домашні тварини)?
8. Коли вперше і де саме дитина познайомилась із навколишньою природою?
9. Чи розповідали Ви своїй дитині про те, що у природі існують живі і неживі об'єкти?
10. Про які саме неживі об'єкти (або предмети) Ви розповідали?
11. Чи знайомили (або розповідали) Ви свою дитину із тваринами Вашої місцевості?
12. З якими птахами знайома Ваша дитина та яким чином?
13. Чи знає Ваша дитина що таке лікарня (пошта, магазин, автобус, перукарня)?
14. Які засоби при цьому використовували?
15. Пригадайте і скажіть, які виникали у Вас труднощі під час привчання дитини до самообслуговування?
16. Чи були у Вас труднощі з навчанням дитини дотримуватись правил особистої гігієни?
17. Які труднощі виникали у Вас і у дитини під час таких бесід, занять?
18. Як Ви долали ці труднощі?

Анкетування батьків дітей із порушеннями інтелектуального розвитку дає змогу виявити, наскільки батьки розуміють важливість надбання їхніми дітьми уявлень про навколишній світ для майбутнього успішного їх входження у шкільне життя та соціальної адаптації.

Також наша методика пропонує проводити анкетування учителів, які працюють із молодшими школярами з легкою та помірною розумовою відсталістю. З учителями проводиться бесіда за планом, питання якої стосуються стану педагогічної практики

щодо формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів із помірно розумовою відсталістю у навчально-виховному процесі.

АНКЕТА ДЛЯ УЧИТЕЛІВ

1. Чи маєте Ви труднощі в роботі з дітьми з помірно (легкою) розумовою відсталістю? Які саме?

2. Чи влаштовує Вас наявна в Україні сьогодні навчально-методична база щодо роботи з дітьми з помірно розумовою відсталістю?

3. Що саме Вам подобається? Що Вам не подобається?

4. Як ви оцінюєте рівень сформованості навчально-методичної бази в Україні?

5. Які у Вас є пропозиції та побажання стосовно загальноукраїнської навчально-методичної бази для роботи з дітьми з помірно (легкою) розумовою відсталістю?

6. За якими навчальними та корекційно-розвивальними програмами Ви працюєте?

7. Які методи та форми роботи Ви використовуєте під час роботи з дітьми з помірно (легкою) розумовою відсталістю?

8. Дотримання яких психолого-педагогічних умов сприяє більш ефективному формуванню уявлень про навколишній світ у молодших школярів з особливими освітніми потребами?

9. Охарактеризуйте рівень факторів, які сприяють роботі з дітьми з помірно розумовою відсталістю:

– оформлення кабінету (достатній, не достатній); чого не вистачає?

– підготовка обладнання (достатня, не достатня); чого не вистачає?

– підготовка технічних засобів навчання (достатня, не достатня); чого не вистачає?

– підготовка наочних посібників (достатня, не достатня); які є побажання?

10. Визначте способи організації та використання педагогом педагогічного забезпечення на різних етапах уроку:

– зміст (тема, мета, завдання уроку, постановка завдання перед класом, встановлення зв'язку з раніше пройденим матеріалом, підкреслення значущості теми для життя і практики);

– методи (словесних, наочних, практичних);

– організаційні форми (фронтальні, групові, індивідуальні).

11. Скільки у Вас у класі дітей із помірно (легкою) розумовою відсталістю?

12. Чи є проблеми у спілкуванні між дітьми цієї категорії з однолітками? Із дорослими? Які саме?

Анкетування учителів, які працюють із молодшими школярами з порушеннями розумового розвитку, дає змогу виявити рівень забезпечення програмно-методичними матеріалами, наявність проблем у роботі з такими категоріями дітей, труднощі. Відповіді вчителів підлягають якісному і кількісному аналізу.

Метод вивчення документації спрямований на аналіз календарних, індивідуальних навчальних планів; передбачає аналіз стану та напрямів навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи щодо формування уявлень про навколишній світ за відповідними навчальними та корекційно-розвивальними програмами, підручниками, посібниками для учнів з легкою та з помірно розумовою відсталістю.

Висновки з проведеного дослідження. Кількісний, якісний та рівневий аналіз обсягу і характеру знань про неживу природу, рослинний і тваринний світ, навколишній світ загалом дозволяє виявити характерні особливості сформованості уявлень дітей із легкою та помірно розумовою відсталістю про навколишній світ, що в подальшому буде враховано для формування уявлень та вдосконалення змісту і якості корекційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах : [навч. посіб.] / Т.М. Байбара. – К. : Веселка, 2008. – 334 с.

2. Блеч Г.О. Формування уявлень про навколишнє середовище/ Г.О.Блеч // Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології / за ред. Т.В. Сак. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – Вип. 8. – С. 49–54.

3. Малюхова Н.І. Особливості уявлень про неживу природу у слабозорих учнів із інтелектуальною недостатністю : дис. ... канд. пед. наук / Н.І. Малюхова. – К., 1999.

4. Мякушко О.І. Психологічний супровід корекційно-реабілітаційного навчання дітей шкільного віку з помірно розумовою відсталістю / О.І. Мякушко. – К. : Пед. думка, 2012. – С. 4–13, 122–123.

5. Рахуба Н.О. Особливості формування уявлень про неживу природу у дітей старшого дошкільного віку зі зниженим зором : дис. ... канд. пед. наук / Н.О. Рахуба. – К., 2015. – 202 с.